

Hoe word je bètadocent?

De wegen naar een lesbevoegdheid

Sinds een aantal jaren poogt de overheid het beroep van docent aantrekkelijker te maken. Een manier om dit te bewerkstelligen is de opleidingsmogelijkheden vergroten. Dit artikel geeft een overzicht van de opleidingsmogelijkheden tot docent natuurkunde, biologie en scheikunde, en gaat in op recente uitbreidingen van deze opleidingsmogelijkheden.

Om te mogen lesgeven in het voortgezet onderwijs in Nederland dien je volgens de wet benoembaar te zijn.

Deze benoembaarheid kun je, onder andere, verkrijgen door een bevoegdheid te halen. Nederland kent twee soorten bevoegdheden, de eerstegraads en de tweedegraads bevoegdheid. Met een eerstegraads bevoegdheid kun je lesgeven op het vmbo, mbo, havo en vwo. Met een tweedegraads bevoegdheid kun je lesgeven op het vmbo, mbo, en in de onderbouw van de havo en het wo.

Een bevoegdheid voor een schoolvak wordt bepaald door het vak dat vermeld staat op het getuigschrift van de lerarenopleiding. Dit geeft een probleem wanneer je een combinatievak geeft, bijvoorbeeld NaSk1 en NaSk2 op het vmbo, of nlt op de havo en het vwo. De overheid hanteert dan een conversietabel, waarin staat met welke getuigschriften docenten benoembaar zijn voor deze vakken. Voor NaSk1 is dat een tweedegraads be-

Tabel 1: Hogescholen met tweedegraads bacheloropleidingen

	Na	Sk	Bio
Fontys Sittard	vt, dt		
Fontys Tilburg	vt, dt	vt, dt	vt, dt
Hogeschool van Amsterdam	vt, dt	vt, dt	vt, dt
Hogeschool Arnhem Nijmegen	vt, dt	vt, dt	vt
Hogeschool Rotterdam	vt, dt		vt, dt
Hogeschool Utrecht	vt, dt	vt, dt	vt, dt
NHL Leeuwarden	vt, dt	vt, dt	vt, dt
Windesheim	vt, vt-al	vt, vt-al	vt, vt-al

Tabel 2: Universiteiten en hogescholen met eerstegraads opleidingen

	Na	Sk	Bio
Radboud Universiteit	x	x	x
Rijksuniversiteit Groningen	x	x	x
Technische universiteit Delft	x	x	
Technische universiteit Eindhoven	x	x	
Universiteit van Amsterdam	x	x	x
Universiteit Utrecht	x	x	x
Universiteit Twente	x	x	
Vrije Universiteit	x	x	x
Fontys Tilburg	x	x	x
Hogeschool Utrecht	x	x	x
NHL Leeuwarden	x		

voegdheid natuurkunde, en voor NaSk2 is dat een tweedegraads bevoegdheid scheikunde. Voor nlt is dat een bevoegdheid wiskunde, scheikunde, natuurkunde, biologie, aardrijkskunde of onderzoek & ontwerpen.

Tweedegraads bevoegdheid

Er zijn verschillende routes naar een tweedegraads bevoegdheid, bijvoorbeeld via een lerarenopleiding aan een hogeschool, een kopopleiding of een zij-instroomtraject.

Een *lerarenopleiding* aan een hogeschool is een vierjarige bacheloropleiding met een omvang van 240 studiepunten. De meeste hogescholen bieden lerarenopleidingen in voltijd (vt) en in deeltijd (dt) aan (zie tabel 1).

Kenmerkend voor een voltijdsopleiding is dat het onderwijs gedurende een heel studiejaar op werkdagen overdag wordt aangeboden. Voltijds afstandsleren (vt-al) is een opleidingsvariant waarbij studenten onderwijs op afstand kunnen volgen en verplichte aanwezigheid op de hogeschool beperkt is. In een deeltijdsopleiding krijgen studenten in de regel één dag per week onderwijs aangeboden.

Het *zij-instroomtraject* is een maatwerktraject bedoeld voor docenten met een afgeronde hbo- of universitaire vakopleiding, die reeds (onbevoegd) lesgeven. Het traject wordt sinds 2001 aangeboden bij de meeste eerste- en tweedegraads lerarenopleidingen.

Op basis van het startassessment wordt een persoonlijk opleidingsprogramma met een duur van maximaal twee jaar opgesteld. Kandidaten werken in een zij-instroomtraject niet alleen aan hun pedagogisch-didactische kennis en vaardigheden, maar ze hebben ook enige ruimte om hun vakkennis bij te spijkeren.

Sinds 2006 bieden hogescholen ook éénjarige *kopopleidingen* aan. Kopopleidingen bestaan uit pedagogische en onderwijskundige vakken en vakdidactiek en zijn alleen toegankelijk zijn voor studenten met specifieke hbo- of universitaire vooropleidingen. De vooropleidingseisen worden door het ministerie van OCW vastgesteld, en gepubliceerd in de zogenaamde verwantschapstabel (OCW, 2015). Bijvoorbeeld de kopopleiding tot tweedegraads docent natuurkunde is alleen toegankelijk met een hbo-bachelor technische natuurkunde of een wo-bachelor in natuurkunde, technische natuurkunde, natuur- en sterrenkunde of medische natuurwetenschappen.

Universiteiten bieden sinds 2009 in hun bacheloropleidingen de *educatieve minor* algemeen voortgezet onderwijs aan. Deze educatieve minor, met een omvang van 30 studiepunten, geeft bevoegdheid om onderwijs in een bepaald vak te verzorgen in uitsluitend de theoretische leerweg van het vmbo en de eerste drie leerjaren van het havo en het vwo. Om deze bevoegdheid daadwerkelijk te behalen moet je wel je bacheloropleiding hebben afgerond.

Eerstegraads opleidingen

Een eerstegraads bevoegdheid kun je op verschillende manieren halen, bijvoorbeeld, via een masteropleiding aan een hogeschool, een lerarenopleiding aan een universiteit, een zij-instroomtraject, Eerst de klas of een Onderwijsstraineeship.

Een *masteropleiding* aan een hogeschool is een twee- of driejarige deeltijdopleiding met een omvang van 90 studiepunten. Een educatieve masteropleiding aan een universiteit is een tweejarige voltijdopleiding met een omvang van 120 studiepunten, en bestaat in de regel uit een éénjarige vakmaster en een éénjarige lerarenopleiding. De éénjarige lerarenopleiding is postacademisch, en is toegankelijk voor studenten met een afgeronde masteropleiding. Met welke master je

toelaatbaar bent tot deze postacademische opleiding wordt bepaald door de universiteit waar je deze opleiding volgt. Alle universiteiten en enkele hogescholen bieden eerstegraads opleidingen aan, zie Tabel 2.

Om tegemoet te komen aan studenten die niet de juiste vooropleiding genoten hebben, bieden hogescholen met masteropleidingen, en universiteiten verschillende schakelprogramma's aan, gericht op het uitbreiden van de vakkennis van de student. Een recent initiatief is het 4all-programma dat door de samenwerkende Nederlandse universiteiten is opgezet voor, natuurkunde, scheikunde en informatica (zie <http://beta4all.nl>).

In *Eerst de klas (EDK)* en het *Onderwijsstraineeship (OTS)* combineren studenten die recent in het bezit zijn van een wo masterdiploma werken in het onderwijs met een scholingstraject. Eerst de Klas bestaat sinds 2009 en combineert werken in het voortgezet onderwijs met de opleiding tot docent en een leiderschapsprogramma in het bedrijfsleven. Het Onderwijsstraineeship is in 2013 gestart en richt zich op de tekortvakken, waaronder scheikunde en natuurkunde. Trainees combineren werken in het voortgezet onderwijs

Er zijn
verschillende
routes naar een
bevoegdheid

met een scholingstraject en een verdiepingsprogramma. Beide trajecten kennen een strenge selectieprocedure, en hebben een duur van twee jaar. Zowel EDK als OTS eindigen in september 2018 en zullen worden opgevolgd door één nieuw traineeship (CPB, 2017).

Recente ontwikkelingen

Onlangs heeft het ministerie van OCW besloten de zij-instroomregeling voor de tweedegraads lerarenopleidingen te verruimen, en deze ook toegankelijk te maken voor kandidaten met een pabo-diploma. Deze kandidaten zullen voornamelijk aan hun vakkennis moeten werken. Voor docenten met een pabo-diploma die werkzaam zijn in de onderbouw van het vmbo basis/kader heeft het ministerie van OCW, in samenwerking met de VO-raad, de Onderwijscoöperatie en de Vereniging Hogescholen, onlangs een speciaal opleidingstraject mogelijk gemaakt. Dit traject, dat door de meeste hogescholen wordt aangeboden, heeft een omvang van 30 studiepunten. Tijdens dit traject bekwaamt de docent zich in het leergebied (bijvoorbeeld Mens & Natuur) waarin hij/zij lesgeeft. Het leidt nog niet tot een bevoegdheid maar de docent is wel benoembaar voor het betreffende leergebied (VO-raad, 2017).

Tot slot

De afgelopen twintig jaar zijn de opleidingsmogelijkheden tot docent natuurkunde, scheikunde of biologie flink uitgebreid. Of dit geleid heeft tot een toename in bevoegde docenten is lastig te zeggen. Het aantal inschrijvingen aan de eerste- en tweedegraads lerarenopleidingen, een indicatie voor het aantal nieuw opgeleide docenten dat de arbeidsmarkt betreft, is sinds 2001 redelijk constant (CPB, 2017). Het aantal vacatures neemt echter de laatste jaren echter meer toe, en de vacatures worden moeilijker te vervullen (RTL, 2017). Nieuwe opleidingsmogelijkheden dragen bij aan de toegankelijkheid tot het beroep, maar maken het beroep daarmee niet direct aantrekkelijker. ●

BRONNEN

- CPB (2017). Paden naar leraarschap. <https://www.cpb.nl/publicatie/paden-naar-leraarschap>. Geraadpleegd op 25 augustus 2017.
- RTL (2017). Het lerarentekort op middelbare scholen is groot: 'Er staat niemand voor de klas'. <https://www.rtlnieuws.nl/geld-en-werk/het-lerarentekort-op-middelbare-scholen-is-groot-er-staat-niemand-voor-de-klas>. Geraadpleegd op 10 september 2017.
- VO-raad (2017). Antwoorden op veelgestelde vragen over opleidingstrajecten pabo-gediplomeerden in het vmbo. <https://www.vo-raad.nl/artikelen/faq-opleidingstrajecten-pabo-gediplomeerden-in-vmbo>. Geraadpleegd op 25 augustus 2017.